

ÇOCUKLAR VE GENÇLERLE GÖRÜŞMELER

ESOMAR DÜNYA ARAŞTIRMA KODLARI VE KILAVUZU

GİRİŞ:

Hatırı sayılır ölçüde tarama araştırması, gerek ekonomik gerek sosyolojik amaçlarla, çocuklar ve gençlerle gerçekleştirilmektedir. Bu geçerli ve değerli bir araştırma formu olmakla birlikte, uluslararası ICC/ESOMAR kodlarının işaret ettiği gibi, araştırmacı tarafında özel bir itina ve önlem gerektirmektedir. Bu kılavuz, “özel itina” ile belirtilmek istenen anlamı daha detaylı olarak açıkça belirtir. Etik sorunlar üzerine odaklanır ve böyle bir araştırmanın teknik problemlerine değinmez.

Bu tip bir araştırma gerçekleştirilirken;

- Ağır basan düşünce, çocukların ve gençlerin rahat olmaları, görüşme deneyimi ile rahatsız edilmemeleri ve zarar görmemeleridir.

Araştırma projelerinde katılımcı olan çocukların ve gençlerin, ebeveynleri ya da gözetiminden sorumlu diğer kişiler, sonraki aşamada çocuk ve gençlerin emniyetinin, haklarının ve ilgilerinin tamamen korunduğundan emin olmalıdırlar.

- Görüşmeyi gerçekleştiren kişi/anketör ve projeye dâhil olmuş diğer araştırmacılar, projeye katılan çocuklar ve gençlerle ilişkileri sonucunda karşılaşılabilecek görevi kötü kullanma suçlamasına veya herhangi bir yanlış anlaşılmaya karşı korunmalıdırlar.
- Otoriteler ve genellikle tüm halk, araştırmanın en yüksek etik standartlar çerçevesinde gerçekleştiğinden emin olmalı ve bununla birlikte çocuklar ve gençlerin suiistimal edildiğine dair en ufak bir soru olmamalıdır.

Bu noktada var olan bir zorluk ise, “çocuk”, “genç” vb. için yaygın olan uluslararası bir anlamın bulunmamasıdır. Tek bir ülkede bile, anlam, düşünmekte olan aktiviteye bağlı olarak değişebilir.

Yukarda ana hatları ile belirtilen konuları karşılamak için çocuğun zihinsel gücü gibi faktörlere bağlı olarak genel bir tanımda bulunmak oldukça zor olduğundan, bu kılavuz, konuya anlaşılır ve pratik bir yaklaşım sergiler. Bu sebeple, çocuklar ve gençler ile gerçekleştirilen araştırma projelerinde, sıradaki prosedür kabul edilmelidir:

1. Araştırmacı, yürütme uygulamasının ulusal koduna ve/veya ulusal kanunlarda bulunun herhangi bir ilgili tanıma uymak zorundadır.
2. Ulusal tanımlamanın mevcut olmadığı yerlerde, bir “çocuk”, “14 yaş altı” olarak ve “genç”, “14-17 yaş arası” olarak tanımlanır.

Detaylı biçimde farklı yaş grupları için farklı kurallar belirlemek uygulanabilir görülmemektedir.

7 yaşındaki bir çocuk ile 13 yaşındaki bir çocuğa, aynı sorular ya da aynı konu makul bir şekilde sorulamamasına rağmen, bu sorun etik kurallardan ziyade, sağduyu ve iyi araştırma uygulamaları ile ilgilidir. Buna rağmen araştırmacı, doğası gereği hassa olan araştırmalarda ya da görüşmenin şartlarına göre her halükarda, alarında olmalıdır. Yani her yaş grubundan çocuklarla ve gençlerle görüşmelerde olağanüstü özen gerekmektedir. Ebeveynler ya da çocuklardan sorumlu diğer kişilerin görüşmenin içeriğini ve şartlarını duyabildikleri durumlarda, kilit kıtas her zaman, hiçbir mantıklı kimsenin, çocuğun üzülmelerini ya da rahatsız edilmesini beklememesi olmalıdır.

Ayrıca, çocukları ve gençleri kapsayan tüm görüşmeler, her yönden, Asıl Uluslararası ICC/ESOMAR Kod'una, aynı şekilde veri korunma gerekliliklerine ve diğer ilgili yasalara ve tüm Araştırma Uygulamaları Ulusal Kodları'na uygun olmalıdır.

GEREKLİLİKLER

A) Çocukların 14 yaş altı olması durumunda:

1. Çocuğun korunmasına dair tüm sorumluluğu üzerinde taşıyan, otoriteden bir kişinin bulunduğu okul alanları ya da sosyal tesisler gibi bir "Koruma Alanı" içerisinde gerçekleştirilen anket uygulamaları için, o lokasyonu denetleyen ilgili yetişkinin (bir öğretmen gibi) izni, herhangi bir anket çalışması gerçekleştirilmeden önce temin edilmiş olmak zorundadır.
2. Ev, cadde ya da halka açık yerler gibi diğer her türlü çevrede, ebeveynler, çocuğun gözetimi sorumluluğunu üstlenmiş kişiler ya da ebeveynlerin çocukla ilgili sorumlulukları vermiş oldukları, dede, çocuk bakıcısı ya da komşu gibi kişilerin izinleri, görüşme için çocuğa yönelmeden önce temin edilmiş olmak zorundadır. Bir yetişkinin çocuğa eşlik etmediği hiçbir şart altında, görüşme için çocuğa yönelinmemelidir.
3. Görüşme gerçekleştirmek için izin istendiğinde, çocuktan sorumlu yetişkin kişiden, gerekli izni vermesi ile ilgili yeterli düzeyde düşünülmüş bir karar elde edebilmek için, gerekli derecede bilgi verilmelidir. Bu kişinin sorulacak asıl soruları görmesinin ya da duymasının uygulanabilir olmadığı durumlarda, görüşmenin genel doğası ve konusu, hassas ya da utandırıcı potansiyeli olan sorularla birlikte açıklanmalıdır. Görüşmeye izin veren kişinin kimliği not edilmelidir ancak normalde iznin yazılı olarak alınmasına gerek yoktur.
4. Görüşmeler çocuklarla gerçekleştirilirken, görüşmeyi gerçekleştiren kişi/anketörden farklı olarak sorumlu yetişkin bir kişinin görüşme sırasında yakında bulunması arzu edilir. Özellikle evde yapılan görüşmelerde bu durum önemlidir. Bununla birlikte bu kişinin görüşmenin gerçekleşmekte olduğu odada bulunması gerekli değildir. Bu, bazı cevapların etki altında verilmesine neden olabilmesi gibi metodolojik nedenlerle arzu edilmeyebilir.
5. Eğer çocuktan herhangi bir ürünü denemesi isteniyorsa, sorumlu kişinin, bu ürünü görmesine ve (eğer dilerse) kendisinin denemesine izin verilmelidir.

B) GENÇLER VE TÜM ÇOCUKLAR:

6. Herhangi bir ürün denemesi gerektiren tüm durumlarda, araştırmacı, şu konuların kontrolüne özel bir özen göstermek zorundadır:
  - Bu ürünlerin tüketiminin (örneğin; yiyecek ve şekerlemeler) ve kullanımının (örneğin; oyuncaklar) emniyetli olması. _Araştırmacı, üründen kaynaklanabilecek olumsuz etkilere karşı yasal olarak taahhüt altında bulunuyor olsa dahi, tedarikçi ile bunu onaylama yoluna gitmelidir(yazılı olarak);

- Çocuk ya da yetişkinin ilgili herhangi bir alerjik reaksiyona uğramamış olması (örneğin; fındık içeren ürünler);
  - Çocuk ya da gencin herhangi bir yasa dışı aksiyona karışmıyor olması(örneğin; alkol tüketimi için yaş sınırı);
  - Uygulanabilir olan her yerde, yetişkinlerin ya da gözetim sorumluluğunu üstlenmiş kişilerin, çocukların ya da gençlerin ürünleri denemelerini istememeleri görüşlerine riayet edilir.
7. Araştırmacı, görüşme kapsamında hangi konuların emniyetli bir şekilde değinilebilir olduğunu düşünürken, çocuk ya da gencin ne derece olgun olduğunu hesaba katmalıdır. Çocuklarla görüşürken bazı konuların engellenmesi kaçınılmazken(örneğin; çocuğu korkutacak bir konu), aynı konu uygun önlemlerin alınması durumunda, gençlerle oldukça emniyetli bir biçimde görüşülebilir. Bu tartışma etik standartları ile ilgili olduğu kadar, iyi bir araştırma uygulaması ile de ilgilidir. Çocuklar ve genç insanlarla görüşülürken, özel hassasiyet gerektiren konulara; akran grubu içerisinde diğerleri ile olan ilişkileri ya da onlar ve ebeveynleri arasında gerginliğe neden olacak, onları rahatsız eden veya endişelendiren konular örnek verilebilir.
8. Bazen 7. Maddede belirtilen, özel hassasiyet isteyen konuların görüşülmesini gerektiren geçerli ve önemli nedenler vardır(örneğin; sosyal politikalara rehberlik etmeye yardımcı olmak). Böyle bir durumda, hem sorumlu kişiye ilgili tüm gerekli açıklamaların yapılmış olması(çocuklarla görüşülmesi durumunda kesinlikle ve eğer mümkünse 14-17 yaş arasındaki gençlerle görüşülmesi durumunda bile) hem de onların anlaşmalarının sağlanmış olması temel gerekliliktir. Ayrıca çocuk ve gençlerin sorular doğrultusunda, endişelenmemeleri, kafa karışıklığı yaşamamaları ve yanılmamalarını sağlayacak adımların atıldığından emin olunması gerekmektedir.
9. Çocuklar ve gençler arasında yapılan anketlerde, özel tip görüşmeci/anketörlerin kullanılması genellikle gerekli değildir. Çoğu tecrübeli görüşmeci/anketör bu tip bir iş için eğitilebilmeye uygundur. Bununla birlikte, ebeveynlerin ve kamunun genç ve özellikle çocukların korunmaları konusunda giderek büyüyen endişeleri göz önünde tutulursa, bu tip bir görüşmeyi gerçekleştirecek kişinin bu sorumluluğa uygunluğu için büyük bir dikkatle elenerek seçilmesi oldukça önemlidir. Görüşmecilerin/anketörlerin tavır ve davranışları, çocukların karşısında, açıkça, güven verici nitelikte olmalı ve kamu karşısında şüphelendirici biçimde olmamalıdır. Görüşmecinin/anketörün tam zamanlı ya da yarı zamanlı çalışıyor olması fark etmeksizin, bu tip bir iş için bilhassa alınacak önlemler, doğru izin alma yöntemleri, çocukla iyi bir yakınlık kurmak için gereken özel adımlar gibi konuları içeren özel bir eğitim almış olmalıdır. Görüşmeci bu çocuklar ve gençlerle görüşme konularında, bu kılavuza, Asıl ICC/ESOMAR Uluslararası Kodları'na, diğer ulusal yönetmelik kodlarına ve kılavuzuna aşına olmak zorundadır.
10. Telefon ya da daha ötesi internet üzerinde yapılan anket uygulamalarında, ilk kontak kurulurken, görüşülecek kişinin yaşını saptamak ve görüşme için gerekli uygun sorumlu kişiden izin almak daha zor olabilir. Ancak bu zorluklara rağmen araştırmacı bu kılavuzda yer alan prensiplere uymaya devam etmelidir. Bu, şüpheli ve alternatif prosedürlerin daha uygun olduğunun görüldüğü seyrek durumlarda, bazı anket türlerinin üstlenilmemesi gerektiği anlamına gelebilmektedir. Bu durumda araştırmacı ESOMAR Profesyonel Standartlar Komitesi'ne ya da ulusal araştırma topluluğuna danışmalıdır.